

A. I. ARNOLDOV, OBŠČIJE ČERTY I OSOBNOSTI KULTURNOJ REVOLUCIJI V STRANACH NARODNOJ DEMOKRATIJI. (Stať vyšla v zborníku Sodružestvo socialističeských stran, Moskva 1958, 190-268.)

Socialistická revolúcia v oblasti kultúry a ideológie je práve tak nevyhnutná a záväzná pre všetky krajiny, ktoré sú na prechode od kapitalizmu k socializmu, ako revolúcia v oblasti politiky a ekonomiky. Kultúrna revolúcia tvorí organickú súčasť socialistickej revolúcie a bez nej by bolo vybudovanie socializmu nemysliteľné.

Aké je miesto a aká úloha pripadá kultúrnej revolúcii v socialistickej revolúcii?

K. K a u t s k y v diele *Materialistické poňatie dejín* tvrdí, že „hoci uchopenie moci proletariátom je z hľadiska jeho oslobodenia spod kapitalistického útlaku nevyhnutné, predsa iba takéto uchopenie je nedostatočné, ak nejestvujú predpoklady... morálne a intelektuálne“. Inými slovami: kultúrna revolúcia musí predchádzať politickej a sociálnej.

Lenin ostro vystúpil proti tejto koncepcii a odhalil jej idealistický ráz. Ukázal, že proletariát v podmienkach kapitalistického zotročenia môže vytvoriť iba elementy vlastnej kultúry a že novú kultúru začne tvoriť až po uchopení moci.

Socialistická kultúrna revolúcia líši sa od jednotlivých etáp kultúrneho rozmachu v minulosti (napr. rozkvet antickej vzdelanosti, renesancia, obdobie priemyselnej revolúcie v XVIII. stor. atď.) tým, že: 1. je úzko spätá s procesom odstraňovania exploatacie človeka človekom; 2. má revolučný a nie kludný osvietenický ráz; 3. jej vedúcou silou a inšpirátorkou sú komunistické a robotnícke strany; 4. rozvíja sa a je podporovaná zároveň zvrchu, t. j. štátom, i zdola, t. j. pracujúcimi masami a 5. jej cieľom a poslaním je premeniť plody svetovej kultúry v majetok všetkých pracujúcich.

Skutočne reálne predpoklady pre začlenenie ľudových mas do intelektuálneho života vytvára až diktatúra proletariátu. Diktatúra proletariátu má veľký výchovný význam i pre samu robotnícku triedu, lebo jej pomáha oslobodiť sa od maloburžoázných návykov a predsudkov. Riadiac výstavbu novej spoločnosti, proletariát pretvára vlastnú povahu, kultúrne rastie, vydeľuje zo svojho streda ľudí schop-

ných ovládnuť vedu, techniku, kultúru, a to všetko za účelom úspešného napredovania vo výstavbe socializmu.

Socialistickú kultúru nemožno redukovať na kultúru jedného národa. Socialistická kultúra jestvuje a pôsobí ako výsledok zájomného obohacovania kultúr všetkých národov smerujúcich k socializmu a komunizmu. Každá národná kultúra, ktorá sa zúčastňuje na tvorení svetovej socialistickej kultúry, vnáša do nej mnoho cenného, neopakovateľného, zvláštneho a tým ju obohacuje. Svetová socialistická kultúra je teda socialistická čo do obsahu, no v každej jednotlivej krajine nadobúda iné črty, ktoré jej dávajú národný kolorit, národný svojráz.

Na základe akého kritéria posudzujeme duchovné bohatstvo určitého národa, úroveň jeho kultúry?

K najdôležitejším činiteľom nesporne patrí ideová vyspelosť ľudových mas, príklon národa k pokrokovým ideám našej doby — k ideám marxizmu-leninizmu, rast národného sebauvedomenia, rozmach a hĺbka národnej vzdelanosti, rozkvet literatúry a umenia a na neposlednom mieste tiež úroveň vedecského myslenia.

(11)

A. T. POPOV, ZA PERECHOTA OT ABSTRAKTNOTO K'M KONKRETNOTO V PROCESA NA POZNANIETO (Filosofska mis'l, 1958, č. 5, 55—72).

A. T. Popov je bulharský marxistický filozof, známy ako autor monografie *Neobchodimost i svoboda*, ktorú r. 1957 vydala Bulharská akadémia vied. V svojej novšej a kratšej práci venuje pozornosť niektorým závažným otázkam prechodu od abstraktného ku konkrétnemu v procese poznania.

Metódu prechodu od abstraktného ku konkrétnemu rozvinul Marx v úvode *Ku kritike politickej ekonómie*. Prakticky a s veľkým úspechom ju použil najmä v *Kapitáli*. Pri rozpracúvaní tejto metódy opieral sa o Hegla. Aj tu však stojí v protiklade k Heglovi. Kým Hegel ako objektívny idealista vychádzajúci z predpokladu totožnosti myslenia a bytia formuje nesprávny záver, že proces prechodu od abstraktného ku kon-

krátnemu v myslení je zároveň i procesom vytvárania konkrétneho v objektívnom svete, Marx — naopak — chápe tento proces ako svojráznu subjektívnu formu odrazu objektívnej konkrétnej reality.

Prechod od abstraktného k teoreticky konkrétne predpokladá pohyb poznania od zmyslov konkrétneho k abstraktnému, a teda formovanie prvotných vedeckých abstrakcií a pojmov, odrážajúcich jednotlivé izolované stránky, vlastnosti a vzťahy predmetov. No vedecké poznanie sa nemôže uspokojiť s dosiahnutím jednostranných, najjednoduchších a všeobecných abstraktných určení. Cieľom poznania je uchopiť predmet v jeho organickej a živej celistvosti. Preto je nevyhnutné pristúpiť k myšlienkovému reprodukcii predmetu, k syntéze tých abstrakcií, ku ktorým sme došli analýzou.

Prechod od abstraktného ku konkrétne je proces, v ktorom sa dostávame od jednoduchších k zložitejším a od všeobecnejších k menej všeobecným pojmom. Marx v Kapitáli začína analýzu takou abstraktnou kategóriou, ako je tovar. Od nej potom postupuje k stále konkrétnejším a konkrétnejším. Tento postup — ako zdôrazňuje Engels — umožnil mu zaradiť veci na správne miesta a uviesť ich do patričných súvislostí.

Najjednoduchšie abstrakcie odrážajú také stránky, vlastnosti a vzťahy, ktoré obvykle vystupujú už v najnerozvinutejších formách a preto sú spoločné celému radu predmetov a javov, alebo tvoria základ viacerých stup-

ňov, etáp, fáz a momentov vo vývine určitého predmetu a javu. Napr. kategória práce sa nevzťahuje len na kapitalistickú etapu vo vývine spoločnosti, ale na všetky etapy jej vývinu.

Metóda prechodu od abstraktného ku konkrétne pomocou vytvárania mnohých abstrakcií a pomocou syntetizovania týchto abstrakcií zaručuje konkrétne poznania a v tomto smere sa zásadne líši od empirizmu i dogmatizmu. Empirizmus sa zviecha na povrchu vecí a ani sa nepokúša skúmať a odhaľovať ich hlbokú podstatu. Je mu cudzia analýza, zovšeobecňovanie, odkrývanie vývinovej perspektívy, vedecké predvídanie. Dogmatizmus zasa berie známe, všeobecné a jednostranné určenia, absolutizuje ich, premieňa ich na večné pravdy. Hravo rieši aj najzložitejšie teoretické problémy, ktoré predvedu stavajú nové fakty a nové podmienky, a to jednoducho tak, že nové fakty a nové podmienky mechanicky podriaďuje starým a nemenným „pravdám“.

Proces poznania od abstraktného ku konkrétne je nesmierne zložitý a protirečivý. Ťažkosti sa zväčšujú i tým, že sa dopúšťame rozličných teoretických a metodologických omylov, že k syntéze príslušného empirického a logického materiálu pristupujeme často s nesprávnymi predpokladmi. Pred týmito ťažkosťami nás nemôže ochrániť ani vedomé používanie metódy prechodu od abstraktného ku konkrétne.

(11)